

Переклад Сумченко І. В.

**ПЕРЕДНЄ СЛОВО, НАПИСАНЕ
ГЕОРГІЄМ ФЛОРОВСЬКИМ ДО КНИГИ
МАРТИ БОГАЧЕВСЬКОЇ-ХОМ'ЯК
«СЕРГІЙ ТРУБЕЦЬКОЙ. ІНТЕЛЕКТУАЛ
СЕРЕД ІНТЕЛІГЕНЦІЇ В
ПЕРЕДРЕВОЛЮЦІЙНІЙ РОСІЇ»**

Сорок п'ять років тому в Парижі я написав статтю про Сергія Трубецького, підкреслюючи його значущість для російської філософії та для релігійної думки, насправді акцентуючи увагу на їхньому невід'ємному зв'язку. Політична роль Трубецького, важливість його університетської діяльності, значення роботи співробітником в Московському Психологічному Товаристві, були пізніше непоміченими, як і багато аспектів минулого Росії. Це особливо стосується тих філософів Росії, які не відповідали упередженому шаблону прогресивної філософії, так само як і тих, хто не ставив драматичних запитань. Моя власна книга «Пути русского богословия» («Шляхи російського богослов'я») зустріла холодне мовчання.

Сьогодні ситуація змінюється і продовжує змінюватись. Ця книга про Трубецького — приклад такого процесу. Якими б не були недоліки філософії Трубецького, його історична значущість є незаперечною. Марта Богачевська-Хом'як написала цінну книгу про неспокійну та багатообіцяючу епоху початку століття. Історія про Трубецького — його життя, його думки та його діяльність — складає істотний розділ історії Росії в російській думці.

В історії' російської думки Трубецької передусім виступає натхненим істориком філософії. Його перша книга «Метафізика у стародавній Греції» залишається прикладом щирого філософського дослідження в цій сфері. Трубецької став істориком, тому що він був філософом. Він розглядав філософію як історію. Він гостро відчував універсальний та всеохоплюючий характер філософської думки; і він вірив, що тільки з повного абсолютного досвіду та об'єднуючи зусилля всіх часів і всіх поколінь є можливим для людської думки осягнути сенси істини. Передусім він відкинув індивідуалізм знання. Він враховував «протестантський принцип», абсолютизм індивідуального начала, погляд індивідуалізованого знання, який став найбільшим гріхом сучасної європейської філософії. Будь-які — скептичні або песимістичні умовиводи — є неминучими для кожного при аналізі.

Але Трубецької продемонстрував, що люди філософствують саме в історії, як складова історії. Це не означає, що людина обмежується традиціями. Скоріше це є відображенням універсальної згуртованості, всеохоплюючої взаємної довіри філософських зусиль та завдань; і це визначає усвідомлення відповідальності, усвідомлення святості та славу філософської діяльності. Кожен філософствує для всіх і заради всіх, шукаючи та досягаючи істини однаково для всіх.

Трубецької розглядав філософське минуле критично і вільно, але завжди із співчутливим розумінням, намагаючись зрозуміти кожен теорію, неупереджено кожен хибну інтерпретацію, з його власної точки зору найбільш адекватно, навіть якщо там були присутні невирішені проблеми духу. Він не міг існувати в світі хибних ідей, не міг існувати, якщо виявляється, що все минуле було безнадійною темрявою. Він не відчував би свою зацікавленість філософією, якщо історія філософії була б позбавлена сенсу. Звідси перед ним майоріло завдання виправдання історії філософії. Він був здатний продемонструвати, що кожна філософська система містить свою грань істини, яка часто буває нерозпізнаною її послідовниками, яка часто

деформується ними, але не дивлячись на це демонструє майже завжди істину пошуків.

Трубецької вірив у добротність людського розуму, божественний образ людини; і звідси він не міг погодитися з тим, що людська думка може свідомо шукати або помилковість, або самооману. В цьому відношенні він був завжди найвним оптимістом. Цей оптимізм інколи засліплював його, заважав йому визнати в історії філософії наявність сильного трагічного елемента.

Трубецької не побудував філософської системи. Його філософська діяльність припинилась досить рано. Однак протягом всього життя він був учителем, завжди проповідником філософії. Свій філософський підхід Трубецької базував на німецькому ідеалізмі, німецькому містицизмі, В цьому відношенні він був завжди подібний на Володимира Соловйова, з яким був дуже близький. Від німецького ідеалізму він повернув шлях до стародавнього світу. Це була його друга велика любов. Для нього це був чистий світ радощів та переможної думки, світ що достатньо сильний та достатньо юний для подолання сумнівів та занепокоєнь. Але найважливішим фактором в античному світі для Трубецького було те, що античність показала шлях до християнства. Він побачив в античній філософії «євангельське підготування», як ранні християнські письменники визнавали та приймали доброзичливо, розглядаючи Платона і навіть Геракліта як «своїх власних».

В елліністичній філософії Трубецької побачив рух природної людської думки до Одкровення, тип природного пророцтва, передбачення та передчування. Він завжди підкреслював, що істина еллінізму освячена та визнана християнством — менш за все Трубецької хотів встановити походження Одкровення з філософії.

Найбільше, однак, християнство є вченням про боголюдство. Отже, для християнства, є неможливим пригнічувати людину як таку. Боготвілення у світ свідчить про чистоту, непорочність людського буття, людську можливість непорочності.

Найкращим в людині є її розум — й Трубецької знаходить підтвердження цієї думки в творах отців Церкви. Розум — найвища людська якість в її природному прагненні — також є освяченим завдяки боговітленню у світ. Не було випадковим, що християнська істина була висловлена в термінах елліністичної мудрості. Не дивлячись на це, еллінізм виявився нездатним продемонструвати істину, Істину богослов'я. Елліністична думка могла сприйняти істину та визнати її, тому що з того часу як вона почала робити зусилля в цьому напрямку, мудрість могла бути тільки виявленою — бо світ став більш гріховним.

Однак мудрість була виявлена тими, хто любив її, з любов'ю до мудрості, філософії, хто тужив за нею. Це все є саме в християнстві, як в світовій релігії, тому в ній Трубецької побачив кінцеве виправдання та освячення філософії. Можна навіть сказати, що він був і намагався бути філософом, тому що він був християнином.

Цілком симптоматично, що Трубецького очевидно не приваблюють найвидатніші з античних філософів. Він не пише про Платона та Аристотеля, й розділи з його підручника з історії філософії про них — не серед найкращих. Він цікавиться початком і кінцем — народженням думки з релігії та міфу та, безумовно, елліністичною філософією. Це є цілком зрозумілим. Античність для Трубецького — тільки прелюдія, вступ, перший акт. Він намагається ухилитися від зведення філософських рухів до точних формулювань. Не дивлячись на це, античність трансформується в його філософії в момент загального, універсального проголошення думки. В цьому формулюванні багато правди. В російській свідомості Трубецької перший і цілком вірно розглянув появу еллінізму як християнську проблему. Але він не поставив її досить ясно або гостро. Характерно, що Трубецької не відчував трагедії античності. Трубецької, здається, не звернув уваги на проблеми, які Ніцше підняв так гостро в своїх ранніх роботах про грецьку філософію. Елліністичний трагізм, своєрідний, неповторний і завзятий раціоналізм та античний дух також залишилися сто-

ронними для Трубецького. Отже, він чомусь спрощує спірне питання співставлення Євангелія з філософією. В цьому відношенні він не зміг подолати, якщо був не під впливом, то принаймні був прихильний до ліберального німецького протестантизму. Це не применшує досягнень Трубецького як історика. Свого часу він поставив важливе питання та був здатен продемонструвати його релігійну та культурну доречність. Та, найважливіше, він вивчав історію філософії у розвитку свідомості, здійснюючи це як релігійне завдання, щоб бути корисним Церкві.

Можливо, що Трубецької відчував себе занадто греком. Але він був греком, який визнавав та схвалював Христа. Він залишався філософом. Він був мудрою людиною для свого часу, але всю цю мудрість він проголошував та хотів проголосити на честь втіленої мудрості Бога.

Князь Трубецької належить до попереднього покоління російських мислителів, яке було може трохи спокійним та з гарними намірами. За своєю вдачею він був старим російським лібералом, який залишився західником, незважаючи на багато слов'янофільських лейтмотивів, які є в його вченні. Це заважало Трубецькому визнавати в повну силу російську кризу, кризу, яку він важко переживав. Він не піднімав питання про кризу культури. Це було так, немов він не визнавав глибини протиріч російського життя, які в той час тільки починали виходити на поверхню. Його книги та публіцистичні статті виглядають трохи застарілими. Але його філософська любов, якою вони просякнуті, не старіє, як не може постаріти ця філософська еротична епоха, ця любов та увага до істини. Не може постаріти його тверда воля по освяченню життя, звичаїв та думку крізь християнську еру. І пам'ять про князя Сергія Трубецького як про людину, яка шукала та знайшла та підтримувала інших у пошуку та знаходженні істини в Христі, Євангелійській мудрості та світу, ніколи не потьмяніє.